

DİLİN BİÇİM BOYUTUNDA BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLERDE SESLERİN DOĞRU SESLETİLMESİNİN VE KONUŞMA SIRASINDA KULLANIMININ ÖĞRETİLMESİ

Zihin Eng. Öğrt.Meryem DEMİRTAŞ, Uzm.Zihin Eng. Öğrt.Banu SAYĞIN ,Zihin Eng. Öğrt.Nazlı KAHRAMAN , ÇGE.Gülseren Ç.AKAOĞLU, TSK Gülsav Güvercinlik Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi guvercinlikozelegitim@yahoo.com.tr

ÖZET

Bu uygulamada, dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrenciye, doğrudan öğretim yöntemi kullanılarak, seslerin doğru sesletilmesinin ve konuşma sırasında doğru kullanılıp kullanılmadığı tek denekli araştırma modellerinden AB deseni ile araştırılmıştır.

Araştırmada;

a. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kazanılmasına yol açmakta mıdır?
b. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının kazanılmasına yol açmakta mıdır?

c. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının farklı kişilere ve ortamlara genellemesine yol açmakta mıdır?

Araştırmada eğitilebilir düzeyde 6 yaşlarında bir kız çocuk ile bir erkeğe çocuk yer almıştır. Tüm oturumlar öğrencilerin devam ettikleri TSK Gülsav Güvercinlik Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kursunda bireysel eğitim sınıfında yürütülmüştür. Araştırmanın bağımlı değişkeni dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesi becerisidir. Araştırmanın bağımsız değişkeni doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasıdır.

Araştırma bulguları göstermiştir ki;

a. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kazanılmasına yol açmaktadır.

b. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının kazanılmasına yol açmaktadır.

c. Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının farklı kişilere ve ortamlara genellemesine yol açmaktadır.

GİRİŞ

Dil üç bileşenden oluşur: biçim, içerik ve kullanım. Biçim bileşeni, ses bilgisi, biçimbirim bilgisi ve söz dizimi yapılarını içerir. İçerik dilin anlam bilgisini; kullanım ise dilin iletişim amacına yönelik işlevlerini içerir. Buna göre geleneksel dilbilim, dilin anlam(semantiks), ses bilgisi(fonoloji), biçimbirim(morfoloji),sözdizimi (sentaks) ve kullanım (pragmatiks)olarak kademeli tanımlanabilen beş kurallı sistemden oluştuğunu kabul eder. Dilin incelenen beş bileşen birbirinden ayrı betimlense de birbirleriyle çok sıkı, bağlantılı, girişik tek bir sistem olarak algılanır. Dil gelişimi, kavram gelişimi ve buna bağlı olarak çocuklarda dil ve konuşma bozuklukları gibi alanlarda bu ayrımı bilmek oldukça önemlidir. Kullanım, dilin sosyal bağlamda belli bir amaca yönelik işlevi ve iletişim amacına uygun kullanımınıdır. Dilin kullanımı edim biliminin inceleme alanıdır. Bu tanımlamadaki anahtar sözcüklerden biri sosyal bağlam, diğeri ise dilin işlevleri ya da iletişim amaçlarıdır. İçerik; Evren hakkında deneyimler sonucu oluşan düşüncelerin, soyutlamaların, kavramların belirli biçimlerde simgelenmesidir. Doğanın kendine özgü bir düzeni vardır. İnsan evrimsel bir süreç içerisinde bu düzeni keşfedtikçe kendine özgü kümelendirmiş, soyutlamış, sınıflandırmış ve düzenlemiştir. Dilin içeriği bu sürecin simgelenmesidir. Dolayısıyla içerik, nesne, olay nesnelere, olaylar arası, olaylar arası ve bunlar arasındaki ilişkileri simgeleyen sözcüklere, tümelelere, sözcüklere karşılık gelen anlam bilgisini içerir.

Biçim anlamı aktarmaya yarayan bir koddur. Düşünceleri karşı taraftan alıp algılayıp değerlendirebileceği bir şekle, şifreye dönüştürmek için biçim gerekir. Konuşmaya dayalı dilde sözcüklerin biçimi akustik, seçilim biçimleriyle kodlanır. Konuşmanın ham maddesi olan konuşma seslerine gerek vardır. Biçim bileşeninde sesler doğru olarak sesletilmediğinde dilin diğer bileşenlerine etkisi ve dili kullanma verimliliği olumsuz yönde etkilenmektedir. Dilin işlevsel olarak kullanımının olumsuz yönde etkilenmesi bireysel sosyal akademik alanlarda da performansını aynı şekilde etkileyeceğinden dilin biçim birimindeki bozuklukların düzeltilmesi gerekmektedir.

Doğrudan Öğretim Modeli öğrencinin öğretmenin giderek azalan yardımını kullanıyor olmakla birlikte, öğretimin etkililiğini yalnızca becerileri küçük basamaklara bölerek sağlamaktadır. Doğrudan Öğretim Yöntemi 3 basamakla uygulanmaktadır. Model olma, rehberli uygulama ve bağımsızlık aşamalarıdır.

Yapılan eğitimsel değerlendirme(kaba değerlendirme, görüşme, gözlem) sonucunda, öğrencinin öncelikli gereksiniminin dilin biçim boyutunun düzeltilmesine yönelik olduğu, dilin biçim boyutunun düzeltilmesinin öğrencinin akademik ve sosyal performansını olumlu yönde etkileyeceği düşüncesinden yola çıkılarak bu çalışmanın planlanmasına karar verilmiştir.

YÖNTEM

DENEKLER

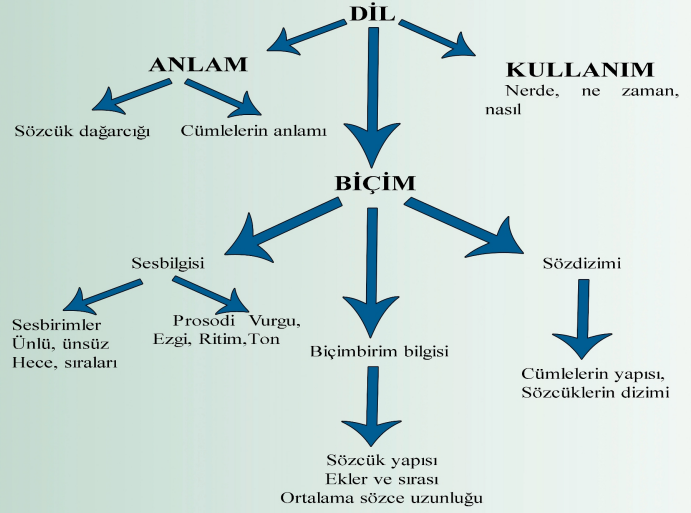
Bu çalışma, TSK Sağlık Vakfı Güvercinlik Özel Eğitim merkezimizde eğitim almakta olan 6 yaşında mental retardasyon tanısı almış bir kız ve bir erkek öğrenci ile yürütülmüştür. Yapılan değerlendirmeler sonucunda B.T' nin m, p,t,k, g,b,n, f,v,s,z, ç,e,ş,l seslerini C.G' nin ise ç,f,j,k,r,p,t,s,ş,v,y,z, doğru sesletmeye gereksinimi olduğu belirlenmiştir.

ORTAM VE ARAÇLAR

Araştırma TSK Gülsav Güvercinlik Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde bireysel sınıfta yürütülmüştür. Çalışmada öğrencinin doğru sesletmeye gereksinimi olduğu "anlamsız heceler listesi", "anlamlı tek ve iki heceli kelimeler listesi", "konuşmada kullanımına yönelik etkinlikler" den oluşan materyaller kullanılmıştır. Tüm değerlendirme, öğretim, genelleme ve süreklilik oturumları video kameraya kaydedildiği video kamera kullanılmıştır.

ARAŞTIRMA DESENİ

Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden AB deseni kullanılmıştır. Başlama düzeyi(A) evresinde öğrenciye Ankara Artıkülasyon Testi ölçü aracı uygulanmıştır. Öğrencide kararlı veri elde edene kadar tüm seslerde başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Başlama düzeyinde kararlı veri elde edildikten sonra sağaltım evresine (B) başlanmıştır. Sağaltım(B) evresinde seslerin doğru sesletilmesine yönelik doğrudan öğretim yöntemi kullanılmıştır. Doğru yanıtlar sağaltım oturumlarında pekiştirilmiştir.

UYGULAMA SÜRECİ

BAŞLAMA DÜZEYİ VERİLERİ

Başlama düzeyi verileri birebir oturumlar olarak düzenlenmiş, performans düzeyinin belirlenmesinde tek fırsat yöntemi kullanılmış, Öğrencinin performans düzeyi belirlendikten sonra tüm sesleri doğru sesletmesine ve kullanımına yönelik uzun dönemli amaç belirlenmiştir. Daha sonra bu uzun dönemli amaca ulaşacak şekilde, her bir sesin doğru sesletilmesine yönelik kısa dönemli amaçlar oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM OTURUMLARI

Doğrudan öğretim yönteminde çalışma model olma rehberli uygulama ve bağımsız basamaklarının oturumlarının düzenlenmesi şeklinde uygulanmıştır.

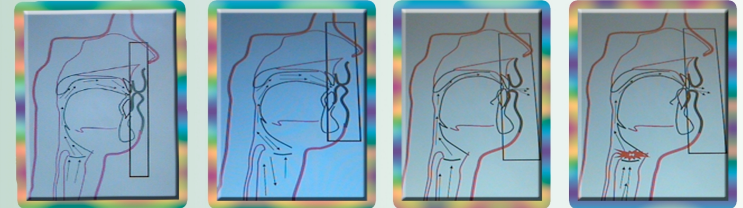
Model olma oturumlarında öğretim, seslerin sesletilmesi ile ilgili öğrenciye model olmuş öğrencinin kendi yüzüne bakmasını ağız hareketlerini izlemesini istemiş ve daha sonra aynı uygulamayı öğrencinin yapmasını istemiştir. Model olma basamağını tekrarlayan oturumlarda sürdürülmüştür.

Rehberli uygulama aşamasında öğretmen öğrenciye seslerin sesletilmesi ile ilgili sorular yönelterek ipuçları vererek öğrenciden istenilen sesi sesletmesini istemiş ve gerektiğinde yönlendirmeler yaparak bu aşamayı tekrarlayan oturumlar şeklinde sürdürülmüştür. Bağımsızlık aşamasında öğretmeni öğrenciden istenilen sesi çıkarmasını istemiştir öğrenci bu sesi doğru olarak seslettiğinde öğretmen pekiştirme yaparak uygulamayı bitirmiştir.

Öğretim oturumları bir ders saati içerisinde 20'er dakikalık oturumlar şeklinde düzenlenmiştir.

SÜREKLİLİK VE GENELLEME VERİLERİ

Süreklilik oturumları yoklama oturumları bittikten 7, 14, 21 gün sonra düzenlenmiştir. Süreklilik oturumları verileri başlama düzeyi verilerinin toplanmasına benzer şekilde toplanmıştır. Genelleme verileri öğretim bittikten 1-7 günler arasında toplanmıştır. Öğrencinin öğretimi yapılan sesleri konuşmasına genellediği görülmüştür.

BULGULAR

Bu araştırma bulguları;

- Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kazanılmasına yol açtığı,
- Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının kazanılmasına yol açtığı,
- Doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin kullanımının farklı kişilere ve ortamlara genellemesine yol açtığını göstermiştir.

TARTIŞMA

Bu uygulamada, dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrenciye, doğrudan öğretim yöntemi kullanılarak, seslerin doğru sesletilmesinin ve konuşma sırasında doğru kullanılıp kullanılmadığı araştırılmıştır. Ayrıca öğrencinin sesleri doğru sesletilmesini, öğretim bittikten 7, 14, 21 gün sonra sürekliliğinin sağlanmasına ve farklı ortam- araçlara genelleme genellemediğine bakılmıştır.

Bu araştırma bulguları, doğrudan öğretim yöntemi ile yapılan öğretim uygulamasının dilin biçim boyutunda bozukluğu olan öğrencide seslerin doğru sesletilmesinin ve kullanımının kazanılmasına, farklı kişilere ve ortamlara genellemesine yol açtığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Tuncer .T. VeB. Altunay. (2004). Doğrudan Öğretim Modeli'nde Kavram Öğretimi. Ankara: Kök Yayıncılık
Topbaş S. (2003). Çocuklarda Dil Ve Kavram Gelişimi. Eskişehir; Anadolu Üniversitesi Yayınları